D.1

History Studies

International Journal of History

History Studies Dergisi ULAKBİM üyesidir
Journal of History Studies is a member of ULAKBIM

Journal of History Studies
Indexed by **ASOS, EBSCO, DOAJ, Index COPERNICUS, and Index ISLAMICUS**

Ankara, Nisan / April 2014
Volume 6 / 3 2014

Journal of History Studies
Volume 6/3 2014

History Studies

International Journal of History

ISSN: (Print) 1309 - 4688 - (Online)1309 - 4173

Prof. Dr Şerafettin TURAN Amağanı

A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin TURAN

Editors:
Prof. Dr. Osman KÖSE
Assoc. Doç. Dr. Selda Kaya KILIÇ

Ankara University, Faculty of Languages, History and Geography, Sıhhiye - Ankara, TURKEY
Tel: +9(0.312) 310 32 80
Fax: +9(0.312) 310 57 13 - 309 36 73
E-mail: history.studies@yahoo.com
Web: http://www.historystudies.net/

HISTORY STUDIES
Uluslararası Hakemli Dergi / International Journal of History
Journal of History Studies
Volume 6/3 2014

Sahibi / Owner
Osman KÖSE

Editör / Editor
Osman KÖSE

Editor Yardımcıları / Associate Editors
Tamer BALCI – İbrahim SERBESTOĞLU

Yayın Kurulu Başkanı / Director of Editorial Board
Zübeyde Güneş YAĞCI

Genel Koordinatör / General Coordinator
Muhammed Bilal ÇELİK

Türkçe Dil Editörü / Turkish Language Editor
Mehmet AYDIN

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor
Christopher L. MILLER

İtalyanca Dil Editörü / Italian Language Editor
Marco MIOTTO

İspanyolca Dil Editörü / Spanish Language Editor
Glenn MARTINEZ

Fransızca Dil Editörleri / French Language Editors
Kenan ŞEN - Yaşar DEMIR

Dil Uzmanları / Language Experts
Salih KILIÇ – Nazlı MURZİOĞLU
Aslıhan YILDIZ – Rabia Esra ÇETİNKAYA

Kaynakça Sorumlusu / Bibliography Processor
Zafer GÖLEN

İletişim Sorumluları / Coorrespondents
Mucize ÜNLÜ

Kültür ve Sanat Sorumlusu/ Culture and Art Processor
Gizem Kordatos SAMIRA

Baskı Sorumluları / Print Masters
Ali SEYLAN - Ahmet AKŞAR
Ayhan SERTKAYA - Yakup YILMAZ

Teknik Sorumlular / Technical Crew
Hasan ATSIZ – Orhan ÇAM

HISTORY STUDIES
Uluslararası Hakemli Dergi / International Journal of History
Prof. Dr. Şerafettin TURAN Armağanı /
A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin TURAN
Volume 6 / 3 2014

Temsilcilikler / Country Representatives

HISTORY STUDIES
Uluslararası Hakemli Dergi / International Journal of History
Prof. Dr. Şerafettin TURAN Armağanı /
A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin TURAN

Volume 6 / 3 2014

HISTORY STUDIES
Uluslararası Hakemli Dergi / International Journal of History
Prof. Dr. Şerafettin TURAN Armağanı /
A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin TURAN
Volume 6 / 3 2014

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin Turan, Volume 6 Issue 3, p. 217-238, April 2014

Paris Barış Konferansı Tutanakları ve Başkan Woodrow Wilson'un Türk Algısı

Paris Peace Conference Records and the Turkish Perception of President Woodrow Wilson

Yrd. Doç.Dr. İsmail Köse
Erciyes Üniversitesi – Kayseri

JHS

History Studies

Volume 6
Issue 3
April
2014

Öz: *Bu makale Paris Barış Konferansı tutanaklarını inceleyerek Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson'ın sadece kapalı kapılar ardında dillendirdiği İslamiyet ve Türk karşıtlığını tespit etmektedir. Wilson 1918 yılının Ocak ayında Kongre'de yapmış olduğu konuşması ve bu konuşma içerisindeki 14 maddelik, daha sonra tarihe "Wilson Prensipleri" şeklinde geçecek olan ilkelerinde yer alan önerileri nedeniyle siyaset bilimcileri tarafından idealist bir başkan olarak nitelendirilse de Wilson'un Paris Barış Konferansı esnasında kapalı kapılar ardında Türklere karşı takındığı tutum Wilson'un idealist değil bir fırsatçı başkan olduğunu göstermektedir.*

Anahtar Kelimeler: *Woodrow Wilson, Paris, Lloyd George, Ermeniler, Venizelos, Clemenceau, İtalya*

Abstract: *This article examines the Paris Peace Conference records and reports the anti-Islamic and anti-Turkish views of US president Woodrow Wilson, which were voiced only behind closed doors. The article argues that although Wilson is commonly regarded as an idealist president because of the 14 points he issued, the conduct and rhetoric he adopted behind closed doors during the Paris Peace Conference shows that Wilson was not an idealist but a pragmatist president.*

Keywords: *Woodrow Wilson, Paris, Lloyd George, Armenians, Venizelos, Clemenceau, Italy*

Giriş

Woodrow Wilson çok sayıda uluslararası ilişkiler kuramcısı tarafından Liberalizmin kurucuları arasında sayılır. Çünkü kendisi, akademik gelenekten gelen ilk ve tek ABD Başkanıdır. I. Dünya Savaşı sonrasında yeniden şekillendirilmeye çalışılan uluslararası ilişkiler yaklaşımına daha insancıl ve barışçıl olan liberal bakış açısını getirmek amacıyla Milletler Cemiyeti'nin kurulmasında etkin rol oynamıştır.[1] Buna ek olarak, 1918 yılının başında insanlığa hediye ettiği on dört barışçıl prensip de görünüşte dünyaya huzur getirmeyi amaçlıyordu.

Tüm bu insani girişimlerine rağmen Woodrow Wilson aslında tutarsız bir ABD Başkanıdır. Görevinin son yıllarında bu tutarsızlığı nedeniyle sıkça eleştirilmiştir ve söz konusu eleştirilerin çok sayıda haklı gerekçesi vardır.[2] Örneğin, Paris Barış Konferansı esnasında İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nın uluslararası denetime açılmasını istemiş oysa Panama kanalı söz konusu olduğunda; bunu bir egemenlik sorunu addederek tartışamaya bile yaklaşmamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki azınlıkların self-determinasyon ilkesinden

[1] *International Relations Theory for the Twenty-First Century*, An Introduction, ed. Martin Griffiths, Routledge, USA 2007. s. 22-23.
[2] *The Houston Chronicle*, "Woodrow Wilson-A Plea for Justice", October 26, 1926.

yararlanmasını isterken, Çarlık Rusya söz konusu olduğunda azınlık haklarını ve self determinasyon ilkesini telaffuz etmekten özellikle kaçınmıştır. Çünkü Wilson, I. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında Çarlık Rusya'nın toprak bütünlüğünün garanti edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Oysa, Çarlık Rusya'dan bağımsızlıklarını isteyen azınlıkların sayısı Osmanlı topraklarında yaşayanlardan çok daha fazlaydı.[3]

Wilson, 14 prensibinin Türkler ile ilgili 12. maddesi konusunda da çok samimi değildi ve 12. maddeyi dönemin şartları gereği Albay House'un zorlaması ile prensiplerine eklemişti. David Fromkin, "Wilson daha önceki bir taslakta Türkiye'nin [Osmanlı Devleti'nin] haritadan tamamen silinmesini önermişti" kaydını düşmektedir.[4] Bu kayıt tarihi hadiselerle örtüşmektedir. Çünkü dönemin farklı arşiv kayıtları Wilson'un 14 maddelik ilkeler dizgesinin 12. maddesini Osmanlı Devleti'ne ayırarak sınırlı da olsa Türk ulusuna dar bir alanda egemenlik tanımasının danışmanı ve sırdaşı Edward Mandell House'un ısrarı ile mümkün olduğunu göstermektedir.

12. maddenin aksine Osmanlı Devleti'nin, Türklerin çoğunlukta olduğu kısımlarının da paylaşılmasına yönelik girişimler Paris Barış Konferansı açılmadan hemen önce başlamıştır. Örneğin, savaşı bitiren ateşkes antlaşmaları yürürlüğe girdikten birkaç gün sonra, 1918 yılı Kasım ayı ortalarında Ermeni Komitacıları on yıllardır bekledikleri fırsatın doğduğunu düşünerek Osmanlı topraklarından istedikleri payı alabilmek için ABD'nin İtalya Büyükelçisi Nelson Page vasıtasıyla en önemli destekçilerinin başında gelen Wilson'a başvurmuşlardır.[5] Başvuruya özel önem veren Wilson, Dışişleri Bakanı Robert Lansing'e "Ermeni isteklerine büyük sempati duyduğunu bildirmiş ve Ermeni [Komitacıların] taleplerinin karşılanması için gereken inisiyatifin alınmasını ve kendilerine ABD'nin onlar için yapabileceği her şeyi yapacağının bildirilmesi" talimatını vermiştir.[6]

Ermenilerden birkaç hafta sonra Yunanistan Hükümeti de vakit geçirmeksizin girişimde bulunarak, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu muhtırada *(Aide Memoire)* "Anadolu'daki Hıristiyanların bir katliam tehdidi ile karşı karşıya olduğunu" bildirmişti.[7] Söz konusu kasıtlı muhtıranın iki temel amacı vardı; (1) Yunanistan'ın Anadolu'daki emellerine destek temin etmek ve (2) İzmir'in işgali için altyapı oluşturmak.

Oysa Anadolu'daki ABD temsilcilerinin merkeze göndermiş oldukları raporlar; "Kilikya'da Ermenilerin, İstanbul ve diğer bölgelerde ise Rumların Türkleri provoke ederek, taşkınlık yaptığını" bildiriyordu.[8] Paris Barış Konferansı'nın ne Wilson'un da katıldığı ilk altı aydaki oturumlarında ve ne de sonraki oturumlarında benzer raporlar hiçbir şekilde dikkate alınmamıştır.

Ermeniler ve Yunanlılar hızlı bir refleksle ABD Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla Wilson'u kendi talepleri doğrultusunda yönlendirmek istiyorlardı. Çünkü Wilson'un bu tarihe kadar ki söylemleri Osmanlı uyruklarında tüm bu talepleri karşılamaya hazır olduğu algısını oluşturmuştu.[9] Bu esnada İngiltere, İstanbul'a işgal gücü çıkartabilmek için ABD'den yardım

---

[3] Çarlık Rusya'daki Türklerin istiklal Mücadelesi için bkz. Baymirza Hayit, *Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

[4] David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı 1914-1922,* Çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınları, İstanbul 2013, s. 227.

[5] *Ambassador in Itlay to the Secretary of State,* 13 Nov. 1918, *PRFRUS, Paris Peace Conference* (Bundan sonra *"PPC"* olarak kısaltılacaktır), C. II, Washington 1942, s. 271.

[6] *Wilson to Secretary of State,* 16 Nov. 1918, *PRFRUS, PPC,* C. II, Washington 1942, s. 272.

[7] The Greek Legation to the Department of State, 6 Dec. 1918, PRFRUS, PPC, C. II, Washington 1942, s. 276-277.

[8] The American Comissioner at Constantinople to the Ambassador in France, 4 Jan. 1919, PRFRUS, PPC, C. II, Washington 1942, s. 280-282.

[9] *Wilson to Secretary of State,* 16 Nov. 1918, *PRFRUS, PPC,* C. II, Washington 1942, s. 272.

talep etmişti.[10] Wilson Anadolu'ya işgalci ABD askeri göndermeye hazırdı. Oysa bunun için Kongre onayına ihtiyacı vardı ve Kongre ise bu tür bir girişime sıcak bakmıyordu.

Bu çalışmada Başkan Wilson'un idealistliği ile aşırı denilebilecek düzeydeki Hıristiyan eğilimli taassubu arasındaki tutarsızlık ve 14 prensibinin 12. maddesini ayırmış olduğu Türklerle ilgili düşünceleri irdelenecektir.[11] Çalışma ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan ABD Dışişleri Bakanlığı yazışmaları, Paris Barış Konferansı'nda ABD'li stenografların tutmuş olduğu resmi tutanaklar ile dönemin gazete ve anılarından yararlanılarak hazırlanmıştır.[12] Çalışmanın konusu Wilson'un Türkler ile ilgili Konferans tutanaklarında yer alan konuşmaları olduğu için, kapsam Paris Barış Konferansı'nın Başkan Woodrow Wilson'un katılmış olduğu ilk altı aydaki oturum tutanakları ile sınırlı tutulmuştur.

Paris Barış [Paylaşım] Konferansı'nın İlk İki Ayı

Bilinçli bir tercihle Alman İmparatorluğu'nun kurulduğu tarih olan 18 Ocak'ta, Alman İmparatorluğu kurulduktan yaklaşık yarım asır sonra başlamış olan Paris Barış Konferansı aslında bir paylaşım konferansıdır ve adı her ne kadar barış konferansı olsa da II. Dünya Savaşı'nın temelleri bu konferansta atılmıştır.[13] Konferansın ilk günlerinde ele alınan temel konu Almanya meselesidir. Çünkü savaş esnasında da görüldüğü gibi Avrupa için en büyük tehdit Alman militarizmiydi ve bu nedenle Bağlaşıkların ilk hedefi II. Wilhelm'in savaş makinesini etkisizleştirmekti. Fakat bu çok kolay bir iş değildi, çünkü Almanya'nın dağlık topografyası ile ortaçağda vadi içlerinde saklanabilen küçük prensliklerinden gelen tarihi tecrübesi tekrar kullanıma konulabilirdi. Savaşın son yıllarında batı cephesindeki Müttefik Güçler komutanı da olan Fransız General Ferdinand Foch, "Almanya'nın coğrafyası nedeniyle Alman ordusunun terhisinin ve silahsızlandırılmasının imkânsız olduğunu" söylüyordu.[14] Söz konusu görüşmelerin yapıldığı esnada Barış Konferansı henüz resmen açılmamıştı. Wilson ise, "Alman silahsızlanması bir yana, şayet ekonomisi çökertilirse Almanya'nın kendisine yüklenecek olan savaş tamirat *(reparation)* miktarını ödemesinin imkânsız olduğunu" düşünüyordu.[15]

JHS
219
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

Konferans açıldıktan on gün sonra, Büyük Beşler (İngiltere, ABD, Fransa, İtalya, Japonya) arasında yapılan toplantıda, mağlupların topraklarında kurulması planlanan manda idareleri ve bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nin nasıl parçalanacağı ele alındı. Toplantı sonunda, "Ermenistan, Suriye, Mezopotamya [Irak], Filistin ve Arabistan" topraklarının Osmanlı Devleti'nden tamamen kopartılmasına karar verildi. Toplantıda ABD Başkan, İngiltere, Fransa ve İtalya Başbakan düzeyinde temsil ediliyordu.[16] Filistin, Arabistan ve Mezopotamya İngilizlerin manda idaresini almak istedikleri ve hâkimiyet kurmayı planladıkları bölgelerdi. İngilizler gönülsüz olsa da Suriye Fransızlara verilecekti. Toplantı esnasında gündeme gelen Ermenistan ise, Karadeniz ile Akdeniz'de olmak üzere iki kuzey-güney limanına sahip olarak Anadolu'nun hemen hemen yarısını kapsıyordu.

---

[10] The British Embassy to the Department of State, 16 Dec. 1918, PRFRUS, PPC, C. II, Washington 1942, s. 277-278.

[11] Wilson'un Kongre'nin ortak oturumundaki tarihi konuşması ve 14 prensibi için bkz. PRFRUS1918, US Government Printing Office Washington 1930,. 12-17.

[12] ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yazışmaları ve Barış Konferansı ile ilgili tutanaklar için bkz. uwdc.library.wisc.edu/collections/[28.01.2014].

[13] Akis Kalaitzidis ve Gregory W. Streich, *U.S. Foreign Policy*, Greenwood, USA 2001, s. 73-93.

[14] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 16 Jan. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 578-583.

[15] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 27 Jan. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 730-731.

[16] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 30 Jan. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 785-796.

Manda idarelerinin ele alındığı ilk ciddi toplantı olan bu görüşmeden üç gün sonra, 1 Şubatta yapılan Onlar Konseyi toplantısında Türk topraklarının işgalinde takip edilecek olan yöntem kararlaştırılmaya çalışıldı. Görüşme esnasında Wilson, "belli devletlerin [Osmanlı Devleti'nin] belli yerlerini işgal etmesi" önerisini getirdi.[17] Bu öneri hem Wilson ilkelerinin 12. prensibine ters düşüyordu ve hem de Anadolu'daki işgalin geçici değil, süresiz olması durumunu ortaya çıkartacaktı. Wilson'un böyle bir teklifte bulunmasında elbette Konferans öncesinde Ermeniler ve Yunan Hükümeti tarafından kendisine gönderilen telgraf ile muhtıraların etkisi büyüktü. Wilson'un önerisi dikkate alınarak, ortak işgalden vazgeçildi ve yeni görüşün Versay'daki Yüksek Savaş Konseyi'ne *(Supreme War Council)* bildirilmesine karar verildi.[18] Wilson'un önermiş olduğu yöntem bu tarihten itibaren Anadolu'nun işgalinde önemli bir yol haritası niteliği taşımış ve Barış Konferansı devam ederken Anadolu parça parça işgal edilmiştir.

Yukarıda belirtilen görüşmelerin yapıldığı günden bir gün sonra, savaşa en son katılan ve Adalar (Ege) Denizi ile Anadolu'dan mümkün olduğu kadar büyük bir parça koparmak peşinde olan Yunanistan temsilcileri Elefterios Venizelos başkanlığında Konferansın 3 ve 4 Şubat oturumlarına katılarak taleplerini dile getirdiler. Venizelos'un taleplerine göre; "Kıbrıs, Oniki Ada ve tüm Ege Adaları, Epir, Batı Trakya, Marmara Denizi, II. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'a bırakılmış olan toprakların büyük kısmı Yunanistan'a verilmeliydi". Venizelos'un Batı Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi için Barış Konferansı'na sunmuş olduğu nüfus rakamları "Yunanistan tarafından talep edilen iki Trakya [Batı ve Doğu Trakya] dahil, Balkan Savaşından sonra Bulgaristan'a bırakılan topraklar, İstanbul ile çevresi hariç olmak üzere; Rumlar: 348.000, Türkler: 442.000, Bulgarlar: 70.000 kişi" şeklindeydi. Venizelos ayrıca Osmanlı Devleti'nin İstanbul'dan çıkartılarak, başkenti ya Bursa ya da Konya'da olacak bir devletçiğe dönüştürülmesini istiyordu.[19]

Venizelos'un Barış Konferansı'na sunmuş olduğu bilgi ve taleplerde üç temel durum ortaya çıkmıştı. (1) Yunanistan Anadolu kıyılarını ve bazı iç kentleri de içine alan yeni bir Helen imparatorluğu kurmak istiyor ve tüm politikalarını bu doğrultuda şekillendiriyordu (2) Bizzat Venizelos tarafından verilen nüfus rakamlarına göre her iki Trakya'nın hemen her yerinde Türkler çoğunluktaydı ve toplamda her iki Trakya'da Rumlardan yaklaşık %25 daha fazla Türk yaşıyordu (3) Venizelos tarafından Bulgaristan'ı köşeye sıkıştırmak için Konferans gündemine getirilen bu açık nüfus rakamlarına rağmen, yaklaşık bir yıl önce "çoğunluk halklara yaşadıkları yerlerde self-determinasyon hakkı verilmesi gerektiğini" ilan eden Wilson, Venizelos'un taleplerine itiraz etmemiş, bir anlamda %25'lik Türk nüfus rakam fazlalığını görmezden gelmeyi tercih etmiştir. Wilson'un Hıristiyanlar lehine gelişen durumlarda benzer tutarsız yaklaşımları Konferans'ın ilerleyen aylarındaki oturumlarında da devam etmiştir.

Buna ek olarak Venizelos, 4 Şubat oturumunda her iki Trakya'yı talep eden iddialarını daha ileri götürerek "Türklerin Avrupa'dan tamamen kovulmasını" istemiştir. Venizelos, talebine meşruiyet sağlayabilmek için de söz konusu bölgedeki Müslüman nüfus ile Gayrimüslim nüfus rakamlarını Konferans gündemine sunarak çoğunluğun Gayrimüslimlerde olduğunu ispatlamaya çalışmıştır.[20] Oysa daha önce de görüldüğü gibi her iki Trakya'da da Rum nüfus Türklerden azdı. Venizelos, hiçbir şekilde anlaşamadıkları Bulgarları da kendinden

[17] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 1 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 835-838.
[18] *Ag. tutanak*, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 838.
[19] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 3 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 856-865.
[20] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 4 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 870-871.

sayarak ve Yahudileri de Yunan kabul ederek Trakya'yı istemekteydi. Tüm bu çelişkili rakam ve talepler Wilson'un huzurunda yapılıyordu ve hiçbir şekilde itiraz görmemeleri bir yana Wilson'dan tam destek alıyordu.

İlginçtir ki, 4 Şubat oturumu esnasında Wilson'un dikkatini Venizelos'un sunmuş olduğu farklı etnik unsurların zorlama toplamından oluşan çelişkili nüfus rakamları değil, "bu rakamların kaynağının Patrikhane mi yoksa Türk kayıtları mı olduğu" çekmiştir.[21] Burada Wilson'un tarihi misyonuna uygun olarak çelişkili ve tek taraflı sunumu için Venizelos'u uyardığı düşünülebilir. Oysa Konferans tutanakları durumun bu beklentinin tam tersine olduğunu göstermektedir. Wilson, Yunan iddialarına sonuna kadar destek vererek, "Venizelos'un sunduğu nüfus rakamlarının kaynağının Patrikhane kayıtları olması durumunda bu kayıtların vergi verilmemesi için daima düşük tutulduğunu ve aslında daha yüksek olduklarını" söylemiştir.[22] Wilson'un bu desteğini fırsata çevirmek isteyen Venizelos, Trabzon'daki Rumların da bağımsız bir cumhuriyet kurmak istediklerini söylemiş, Lloyd George'un, "bu teşebbüsün Ermeni talepleri ile ters düştüğünü" belirtmesi üzerine, söz konusu alanların Ermenilere verilebileceğini ifade etmiştir.[23]

Venizelos'tan sonra Konferansın 6 Şubat oturumuna katılan Emir Faysal, "İskenderiye'den Diyarbakır'a kadar olan hattın güneyindeki tüm Arapça konuşan halkların bağımsızlığı" talebini yinelemiştir. Faysal, bu topraklarda kendisine krallık verilmesini umuyordu.[24]

Venizelos ve Faysal'dan sonra, Şubat ayı sonunda Konferansa gelerek talepte bulunan diğer Osmanlı gayrimüslim tebaası olan Ermenilerdir. 26 Şubat 1919 tarihinde Ermenistan Eski Cumhurbaşkanı ve Paris temsilcisi Avetis Aharoniyan ile birlikte daha önce Osmanlı Devleti'nde üst düzey idari görevde bulunmuş olan Bogos Nubar Paşa; Konferansa Ermenilerin isteklerini belirten bir muhtıra sunarak, artık ulusal taleplerinin yerine getirilmesini istedi. Ayrıca Nubar Paşa ve Aharoniyan, Konferans'ın 26 Şubat tarihli Onlar Konseyi toplantısında 10 sayfalık bir konuşma yaparak "Ruslara yardım ettikleri için Türklerin nefretini kazandıklarını" itiraf ettiler ve "Trabzon'un batısından Mersin limanına ulaşan bölgeyi kurulacak Ermenistan için" istediler.[25]

Avetis Aharoniyan Başkanlığındaki Ermeni Cumhuriyeti Heyeti, Vilayet-i Sitte'yi ve Karadeniz'e çıkış limanı olarak Trabzon'u isterken, Nubar Paşa Kilikya dahil Anadolu'nun yarsını yeni Ermeni Devleti için talep ediyordu.[26] "Denizden Denize Ermenistan" olarak isimlendirilen bu ütopik projenin ne coğrafi ne de demografik altyapısı yoktu ve

[21] *Ag. tutanak*, PRFRUS, PPC, C. III, Washington, 1943, s. 872.
[22] *Ag. tutanak*, PRFRUS, PPC, C. III, Washington, 1943, s. 872.
[23] *Ag. tutanak*, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 872-873.
[24] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 6 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 888-894.
[25] *Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay,* 24 Feb. 1919, *PRFRUS, PPC,* C. IV, Washington 1943, s. 138, 147-157; Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995, s. 21; Hikmet Özdemir vd. *Ermeniler: Sürgün ve Göç,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2010, s. 115; Joseph L. Grabill, *Protestant Diplomacy and the Near East, Missionary Influence on American Policy,* 1810-1927, University of Minnesota 1971, s. 181.
[26] Richard G. Hovannisian, *The Republic of Armenia*, C. I: 1918-1919, Los Angeles: Printed by University of California 1971, s. 259; *Library of Congress Manuscript Division,* (Bundan sonra *"LCMD"* olarak kısaltılacaktır), *The Papers of Mark L. Bristol-II, War Diary*, Confidential, July 18, 1922. s. 3; Ermenilerin Kilikya'yı istemesi Fransızların canını sıkarken, İngilizler'den destek görmüştü. Seçil Akgün, *General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesi'ne Dair Raporu,* Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul 1981, s. 51-52; Özdemir, age., s 116-18; Merril D., Peterson, *America and Armenian Genocide, 1915-1930 And After Starving Armenians,* University of Virgina 2004, s. 67-68.

gerçekleştirilmesi de imkansızdı. Zaten aynı yılın Nisan ayında Anadolu içlerine bir inceleme gezisi gerçekleştiren Robert Koleji Müdürü Caleb F. Gates, "Ermenilerin Paris'teki abartılı taleplerinin büyük bir hata olduğunu" bildirmiştir. Gates; "Ermenilerin bu aşırı isteklerinin Türk halkını kendisini savunmak için tedbir almaya ittiğini ve [Mondros] Ateşkes[i] imzalandığında bazı taleplerin Türk halkına kabul ettirilmesinin mümkün olduğunu fakat artık bunun imkânsız hale geldiğini" söylüyordu.[27] Daha önce de belirtildiği gibi Wilson, hiçbir tarihi, coğrafi ya da demografik altyapısı bulunmasa da sırf Ermenilerden geldiği için söz konusu taleplere şartsız destek veriyordu.

Paris Konferansı'nın ikinci ayı olan Şubat, manda idarelerinin yanında; Almanya'ya sunulacak barış antlaşması ile I. Dünya Savaşını bitiren ateşkes antlaşmalarının şartlarının da tartışıldığı bir dönemdir. Avrupalı müttefiklerinden farklı olarak Wilson, "Alman ordusunun tamamen terhis edilmesinin ve Alman ekonomik gücünün bütünüyle yok edilmesinin ileride daha büyük sorunlara neden olacağı" yönündeki görüşünü bu toplantıda da tekrarlamıştır.[28]

Her ne kadar Konferansın ilk aylarındaki oturumlar ağırlıklı olarak Almanya üzerine yoğunlaşsa da, zaman zaman Osmanlı Devleti'nin nasıl paylaşılacağı ve Türk topraklarında hangi devletlerin kurulmasına izin verileceği gibi konular da gündeme geliyordu. Örneğin Konferansın 10 Şubat tarihli Onlar Konseyi oturumunda Alman meselesi ve Almanya'ya girmesine izin verilecek hammaddeler tartışılırken, Lord Milner, "Türkiye'deki işgal gücü askerlerinin sayısının azaltılmasının ve böylece masrafların kısılmasının mümkün olup olmadığını" sormuştur. ABD, Türkiye ile savaş halinde bulunmadığı ve Mondros Ateşkesinde imzacı olmadığı için Kongre onayı olmadan Türkiye'ye muharip asker göndermesi imkânsızdı, bu nedenle Wilson, Lord Milner'in teklifinden doğan fırsatı kullanarak "işgal güçlerinin Yüksek Savaş Konseyi tarafından idare edilmesini" talep etmiştir.[29] Böylece ABD Hükümeti, Osmanlı Devleti'ndeki işgalci güçlerin sevk ve idaresinde söz sahibi olabilecekti. Wilson'un bu talebinin karşılanması olası değildi çünkü Bağlaşıklar ABD'yi işlerine karıştırmaya niyetli değildi ve bu durum daha sonraki aylarda çok sayıda anlaşmazlığa neden olmuştur.[30]

Beşler Konseyi'nde söz konusu görüşmeler yapılırken, Yüksek Savaş Konseyi Almanya'dan hemen sonra Türkiye ve diğer mağluplara uygulanacak barış şartlarını kararlaştırmaya çalışıyordu.[31] 24 Şubat pazartesi günü yapılan dışişleri bakanları oturumunda üzerinde uzlaşılan konuların Ek A, IV Nolu Kararında; (1) Türkiye ile ilgili barış antlaşmasının gecikmeden hazırlanmasına (2) Türkiye'nin sınırlarının belirlenmesine (3) Türkiye'ye uygulanacak mali yaptırımların karar altına alınmasına ve (4) Türkiye'nin savaş hukukunu ihlalinden doğan sorumluluklarının cezalandırılmasına karar verildi.[32] Bu oturumda ABD'yi Dışişleri Bakanı Robert Lansing temsil etmiştir. 24 Şubat oturumundan sonra Osmanlı Devleti çok fazla gündeme gelmemiş Konferansın Mart ayı oturumlarında ağırlıklı olarak

[27] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-I, Statement Made by Mr. C. F. Gates, President of the Robert College,* Constantinople, April 29, 1919. Con. 2593-19. s. 2.
[28] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 7 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 901.
[29] Minutes of the 3rd Meeting of the 13th Session of the Supreme War Council, 7 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943, s. 955-956.
[30] İstanbul'daki Bağlaşık Yüksek Komiserleri ile ABD Yüksek Komiseri Amiral M. L. Bristol arasındaki anlaşmazlıklar için bkz. *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-III, War Diary,* Confidential, July 7, 1921; *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-III, War Diary,* Confidential, September 28, 1921; *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-IV, War Diary,* Confidential, June 8, 1922; *Momerandum on Greco-Italian Relations,* British War Cabinet Records, G.T. 5651, File No: 18/L/49. Confidential, August 19, 1918. s.146.
[31] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 24 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. IV, Washington 1943, s. 110.
[32] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. IV, Washington 1943, s. 110.

Polonya ile Almanya arasındaki sınırın belirlenmesi, Almanya'ya sunulacak olan barış antlaşması, Siyonist talepleri ve genel hatları ile Osmanlı Devleti'nin nasıl paylaşılacağı sorunları ele alınmıştır.[33]

İzmir'in Yunanistan Tarafından İşgalinin Kararlaştırılması ve Woodrow Wilson

İzmir, İtalyanlar tarafından işgal edilecek bahanesi ile Yunanistan'a işgal ettirilmiştir ve işgal kararı Başkan Wilson'un desteği ile Paris Barış Konferansı'nda alınmıştır. Paris Barış Konferansı tutanakları incelendiğinde, Konferansın ilk günlerinden itibaren İtalyan temsilcilerinin Fiume'nin[34] kendilerine verilmesi hususunda ısrarcı oldukları görülür. Oysa ne Wilson ne de Clemencau ile L. Goerge, Fiume'yi İtalya'ya vermeye niyetli değildi.[35] 6 Mayıs tarihinde Wilson'un Paris'teki evinde, Wilson, L. George ve Clemenceau arasında yapılan toplantıda İtalyanların Fiume ısrarı yeniden gündeme geldi ve Wilson; "İtalyanların Fiume'yi hiçbir şart altında alamayacaklarını anlamaları ne kadar sürecek" diyerek bu talebin kesinlikle reddedileceğini belirtmiştir.[36]

İtalya'nın Fiume talebi karara bağlandıktan sonra L. George, Wilson'a, "Türkiye'deki [işgal] güçlerin[in] yeniden yapılandırılması ile ilgili araştırmalarının sonucunun ne olduğunu" sordu.[37] L. George'un sorusundan, Wilson ile daha önce bu konuyu görüştüğü ve Wilson'un "Türkiye'ye işgalci Amerikan gücü göndermek için gerekli yetkiyi Kongre'den alıp alamayacağını araştıracağı" sözünü verdiği anlaşılmaktadır. Zaten Wilson da L. George'un sorusuna;

> Çok üzgünüm fakat hukuk danışmanlarım Türkiye'ye [işgalci] asker gönderme yektim olmadığı bilgisini verdi. Birleşik Devletlerin izolasyonist politikasının sonuçlarından bir tanesi de Anayasa Kitabı'ndaki kanunların Birleşik Devletler dışına asker gönderilmesine koyduğu sınırlamadır. Mevcut şartlar altında Türkiye'ye savaş ilanı olmaksızın [işgalci] asker göndermem mümkün değildir. Olabilecek en iyi çözümü araştırdım fakat bir sonuç elde edemedim.[38]

Şeklinde cevap vermiştir. Wilson cevabında ayrıca, "İtalyanlar ile ilgili durumu Kongre'ye sunarken manda idareleriyle bağlantılı olarak Türkiye'ye işgalci asker gönderilmesi yetkisini de elde edebileceğini" söylemiştir. Konuşma buradan L. George'un yönlendirmesi ile tekrar İtalyanlara geldi ve L. George, "İtalyanların Anadolu'yu işgal etmeyi planladığını" söyledi. Bunun üzerine Wilson; "… bu durumda İtalyanlar [Türkiye'den] geri çıkartılacaklardır. İtalya'nın kredi alabildiği tek ülke Birleşik Devletlerdir" cevabını verdi.[39]

Tutanakların Wilson ile L. George arasındaki konuşmayı içeren bu kısmında derin bir çelişki dikkati çekmektedir. Çünkü Wilson, Osmanlı topraklarına işgalci ABD askeri göndermek niyetindedir, fakat buna yasal yetkisi yoktur ve mevcut şartlar altında Kongre'den de onay alması imkânsız gözükmektedir. Wilson, Kongre onayı için manda idaresi bahanesini

---

[33] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House , 6 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 482.
[34] Fiume, Adriyatik Denizi'nin bir girintisi olan Kvarner Körfezi'nde yer alır. Bugün Hırvatistan sınırları içerisindedir ve "Rijeka" olarak isimlendirilmiştir. İtalya, özellikle Adriyatik'teki egemenliğinin garantisi için ısrarla Fiume'yi topraklarına katmak istiyordu.
[35] Secretary's Notes of Conversation Held in at the Quai d'Orsay, 27 Feb. 1919, PRFRUS, PPC, C. IV, Washington 1943.
[36] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 6 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 482.
[37] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 482.
[38] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 482.
[39] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 482.

kullanmayı planlamaktaydı ve zaten bu amaçla daha sonra Osmanlı topraklarına iki araştırma kurulu gönderilmiştir. Akla şu soru gelmektedir; şayet Wilson Osmanlı topraklarının işgaline karşı ise neden işgalci ABD askeri göndermek için çaba sarf etmekte ve İngiltere ile Fransa'nın işgal girişimlerini desteklemektedir. Çünkü Wilson, İtalya'nın Anadolu'ya işgalci asker çıkartmasına karşı çıkarken; kendisi işgalci asker göndermenin yollarını aramaktadır. Osmanlı toprakları söz konusu olduğunda hiçbir prensip tanımayan Wilson'un asıl niyeti birkaç gün sonra ortaya çıkmıştır.

Konuşmanın ilerleyen kısmında L. George, "Anadolu'da kurulması planlanan manda idareleri hakkında ne düşündüğünü" sordu. Wilson, "bazı yetkili Türklerin Türkiye'nin tek bir mandacı devlet idaresinde olması gerektiğini düşündüğünü ve bunun kendisinin Birleşik Devletler'in üstlenmesini isteyebileceğinden çok fazla olduğu" cevabını verdikten sonra sözlerine şöyle devam etti: "Birleşik Devletler'de Türkler'den nefret edilmektedir. Anadolu'da rahatsız edici bir [mandacı] idarenin yönetime gelmesinin bir tarafta Yunanlılar diğer tarafta Romanyalılar [Ermeniler kastedilmek istenmiştir] nezdinde huzursuzluk yaratacağından eminim."[40]

Görüldüğü gibi Wilson'un karşı çıktığı durum Anadolu'da kurulacak manda idaresinin neden olacağı yıkım ya da kendisinin daha önce ilan etmiş olduğu 14 prensibe aykırılık değildir. Wilson'un kabul edilemez bulduğu asıl sorun, Yunanlılar ve yanlışlıkla muhtemelen Romanyalılar olarak kastettiği Ermenilerin huzur ve refahının garanti edilmesidir.

6 Mayıs tarihli tutanaklarda, L. George'un Wilson'u ısrarla Anadolu'nun İtalyanlar tarafından işgal edileceği ve buna karşı tedbir alınması gereğinin tartışılacağı zemine doğru çekmeye çalıştığı ve Clemenceau'nun Wilson ile L. George arasındaki diyaloğu dinlemekle yetindiği görülür. Oysa sabah oturumu Almanya ve Balkanlarda yeni kurulan devletler ile ilgili konuları ele almak için toplanmıştı. L. George'un, "İtalyanların Anadolu'yu işgal etmeyi planladıklarını" tekrarlaması ve "Clemenceau'nun önceki gün yedi İtalyan gemisinin İzmir'e gönderildiğini naklettiğini, İtalyanların Türkler ile Yunanlılar arasında huzursuzluk çıkartarak şehre asker çıkartmak için ortam oluşturmaya çalıştıklarını" söylemesi üzerine Wilson; "bu durumda İtalyanlar [İzmir'i] boşaltmazsa [ABD'den borç] para alamayacakları kendilerine söylenmelidir" cevabını vermiştir.[41]

L. George istediğini başarmıştı ve aslında İtalyanların İzmir önlerine savaş gemisi göndermiş olduğu ve şehri işgale niyetlendikleri şeklindeki bilgi propaganda amaçlı bir söylentiydi. İtalyan temsilcisi M. Orlando, aynı yılın Eylül ayında "İzmir açıklarında sadece iki savaş gemileri bulunduğunu" söylemiştir. Oysa Wilson L. George'a hemen inanmayı tercih etmiş ve Ege'de bulunan Amerikan donanmasına söz konusu durumu kontrol ve teyit etmesi için talimat vermeye gerek görmemiştir.

Wilson'u istediği tartışma zeminine getirmiş olan L. George, "Türkiye'de bulunan soydaşlarını koruyabilmek için Venizelos'un iki ya da üç tümenlik bir askeri gücü İzmir'e çıkartmasına izin verilmesi gerektiğine inandığını" dile getirdi.[42] Aslında İzmir'de çoğunluk büyük oranda Türkler lehineydi ve yerli Rumlar işgal askerlerinden şımararak taşkınlık yapıyorlardı. Nüfus rakamları dikkate alındığında Wilson prensiplerine göre İzmir'in tartışmasız bir şekilde Türk idaresinde kalması gerekiyordu. Oysa konuşmanın bu noktasından sonraki kısmında Wilson'un ne kadar tutarsız ve o oranda Türk karşıtı olduğu açıkça görülmektedir:

[40] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 482-483.
[41] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 483.
[42] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 484.

Başkan Wilson Yunan Komisyonu'nun raporunun şuanda oybirliği ile bu bölgenin Yunanistan'a verilmesi lehinde olduğunu söyledi. M. Clemenceau, kendisinin Venizelos'un asker göndermesine izin vermeye hazır olduğunu belirtti. Başkan Wilson kendisinin [Yunan askeri gönderilmesine] kesinlikle razı olduğunu söyledi. ... Lloyd George St. Jean de Maurienne Antlaşması'nın, İtalya'nın Türkiye'ye karşı savaşta yardımı şartına ve ayrıca Rusya'nın rızasına bağlı olduğunu belirtti.

[Lloyd George devam ederek] Venizelos'un gemilere bindirilmiş askerlerini İzmir'e göndererek gereklilik durumunda karaya çıkarmak için hazır bekletmesine izin verilmesi gerektiğini söyledi. Başkan Wilson, askerlerin neden gemide hazır bekletilmesi gerektiğini ve [İzmir'e] varır varmaz karaya çıkmadığını anlamadığını, askerlerin gemide rahat edemeyeceği cevabını verdi.[43]

Tutanaklarda açıkça görüldüğü gibi, İzmir'in işgali için gerekli izni L. George olgunlaştırmış, Wilson ilkesiz bir şekilde işgale sınırsız destek vermiş, hatta Yunanlılar tarafından hazırlanan uydurma bir raporu dayanak kabul etmiş ve Clemenceau da işgali desteklemiştir. İzmir'in işgali sonrasında ortaya çıkan insanlık dramından Venizelos kadar işgal için türlü entrikalar çeviren L. George, gerçekleri tersyüz ederek İzmir açıklarında yedi İtalyan savaş gemisinin bulunduğunu ve İtalya'nın İzmir'e asker çıkartmak üzere olduğunu söyleyen Clemenceau ve işgali tüm kalbi ile destekleyip teşvik eden Wilson da sorumludur.

JHS
225
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

Aynı gün öğleden sonra Astoria Otelinde bir araya gelen Venizelos ile İtilaf Devletleri üst düzey askeri temsilcileri Amiral Hope, General Belin, General Bliss ve General Sir H. Wilson'dan oluşan Konferans Yüksek Konseyi işgalin alt yapısını görüşmüştür. Görüşmede Yüksek Konsey Yunan askerlerinin ivedi olarak İzmir'i işgal etmesini hüküm atlına alarak; (1) General Franchet d'Esperey'e işgal hakkında bilgi verilmesine (2) Bir Yunan tümeninin Selanik'ten gemilere bindirilmek üzere hazırlanmasına (3) İkinci bir Yunan tümeninin hazır hale getirilmesinin emredilmesine (4) Bir tümenin mümkün olduğu kadar hızlı hareket etmesi için gerekli nakliye araçlarının bir araya toplanmasına (5) [işgal askerlerinin] İzmir'e kadar yapılacak yolculuğun güvenliğinin sağlanmasına, ve (6) [İşgal esnasında] Yunanistan ile İzmir arasındaki iletişimin muhafazası için gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.[44]

Yüksek Konsey ayrıca, işgal askerlerinin, gemilerle nakliye operasyonu istisna olmak üzere tamamen Yunan komutası altında bulunmasına ve işgalin Mondros Ateşkes hükümleri ile çelişip çelişmediğinin belirlenmesine karar vermiştir. Yüksek Konsey; Türklerin veya İtalyanların herhangi birinin ayrı ayrı ya da birlikte işgale direnmesi durumunda bazı zorlukların yaşanabileceğinin farkındaydı.[45] Bu nedenle işgal öncesi gizliliğe azami önem verilmesi kararlaştırılmıştır.

6 Mayıs sabah oturumunda görüş birliği sağlanması ve öğleden sonra yapılan Yüksek Konsey toplantısından sonra L. George istediğini fazlası ile elde etmiş olacak ki, ertesi günkü toplantı L. George'un Paris'teki rezidansında yapılmıştır. Venizelos'un da davet edildiği toplantıya, işgalin nasıl yapılacağının kararlaştırılabilmesi için, bir önceki gün Venizelos ile toplanan Yüksek Konsey görüşmesini yapan İngiliz Genel Kurmay Başkanı General Sir Henry Wilson ile Operasyonlar Müdürü Amiral G.P.W. Hope da katılmıştır. Yüksek Konsey toplantısına katılmakla birlikte Venizelos ve İngiliz Genel Kurmay Başkanı ile Operasyonlar Müdürü Hope, bir önceki günkü sabah toplantısında yoktu. Bu nedenle yeni katılımcılara, önceki günkü kararların özetlenmesinden hemen sonra; bir an önce İzmir'i işgal için

[43] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 484.
[44] Appendix, Conclusions of a Conference Held in Hotel Astoria, Paris, 6 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 504.
[45] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 504.

sabırsızlanan ve beklediği fırsatın nihayet ufukta belirdiğini gözlemleyen Venizelos söz alarak; "bir Yunan tümeninin Makedonya'dan İzmir'e gönderilebileceğini çünkü General Franchet d'Esperey'in buradaki Yunan tümenine ihtiyaç olmadığını bildirdiğini" söylemiştir.[46]

Yüksek Konsey toplantısında kararlaştırıldığı gibi, İzmir'e iki Yunan tümeninin gönderilmesi düşünülüyordu. Diğer tümen Kavala ve Selanik'ten İzmir'e doğru yola çıkartılacaktı. Wilson, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali için en az Venizelos kadar sabırsızlanıyordu. İngiliz Amiral W. Hope'un, "tümenlerin İzmir'e nakli için şuanda Akdeniz'de dağınık durumdaki gemilerin bir araya toplanması gerektiğini" söylemesi üzerine Wilson, "gemilerin ne kadar zamanda bir araya toplanabileceğini" sordu ve "gemiler toplanırken tümenlerin hazırlanmasının iyi olacağını" söyledi.[47] Venizelos'un ilk başta da söylediği gibi Yunanlıların bir tümeni zaten işgal için hazırdı ve bu tümenin gemilere yerleştirme işlemi Leftera limanından yapılacaktı.

Ortaya çıkan diğer sorun, Selanik haricindeki limanlardan büyük topların gemilere yüklenmesinin mümkün olmamasıydı. Selanik dışındaki limanların teknik kapasitesi nedeniyle bu limanlardan sadece dağ topları yüklenebilecekti. Fakat İngiliz Genel Kurmay Başkanı H. Wilson, "Türklerin Trakya'da yalnızca üç tümenlik bir kuvvete sahip olduğu ve bu tümenlerin mevcutlarının savaş süresince oldukça zayıflayarak toplam 6.000 askere kadar indiği, savaş sonrasında ise hemen hemen tamamen ortadan kalktığı" bilgisini verdi. "Üç tümenden sadece bir tümenlik bir birlik oluşturulabilirdi. … Türklerin bu bölgede önemli bir askeri varlığı yoktu".[48] Bu nedenle büyük toplara fazla ihtiyaç duyulmayacaktı.

JHS
226
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

Bu esnada Venizelos söz alarak; "Yunan tümenlerinin her birinde tüfek tutan 9.000 er bulunduğunu, toplam sayının subaylar dahil 16.000 askerden oluştuğunu" söylemiştir. Bu durumda kesin bir zaferden emin olunabilirdi. Fakat tutanaklarda L. George'un 32.000 kişiden oluşan iki Yunan tümenine rağmen halen zaferden emin olmadığı görülür. Çünkü Genel Kurmay Başkanı Wilson'un "İzmir'deki İngiliz gemileri vasıtasıyla [Türklerin askeri gücü hakkında] bilgi alınabilmesinin mümkün olup olmadığını" araştırmasının gerekli olduğunu düşünüyordu. İngiliz Genel Kurmay Başkanı, Başbakanından farklı olarak zaferden emindi ve ek bilgiye ihtiyaç duymuyordu. Fransa'yı temsil eden Başbakan Clemenceau, önceki günkü toplantıda olduğu gibi bu toplantıda da sessiz kalarak toplantının seyrini izlemeyi tercih etmiştir.[49]

İşgalin askeri boyutu böylece çözümlenmişti fakat halledilmesi gereken diğer önemli sorun önceki günkü Yüksek Konsey toplantısında da gündeme gelen işgalin meşruiyet *(legality)* zeminiydi. Meşruiyet sıkıntısı Başkan Wilson'un da dikkatini çekmiş olacak ki, "[Mondros] Ateşkes hükümlerinin Müttefiklere böyle bir işgal için gerekli izni sağladığını" ileri sürmüştür. Venizelos ise, "İzmir'deki 30.000 Rum'un hayatının tehlikede olduğunu" iddia ediyordu. Venizelos'un iddiasını yeni bir meşruluk aracı olarak gören Başkan Wilson, "bu tehdidin onların [İzmir'deki Rumların] korunması için [işgale] yeterli gerekçeyi sağladığını" belirtmiştir.[50]

Wilson'un Mondros Ateşkesine dayandırmak istediği meşruluk aslında sağlam bir zemine oturmuyordu. Çünkü iddia edildiği gibi İzmir'deki Rumların hayatı tehlikede değildi ve ayrıca Rumların taşkınlık ve tahrikleri haricinde kentte herhangi bir asayiş ya da güvenlik sorunu da

---

[46] Notes of a Meeting Held at Mr. Lloyd George's Residence , 7 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 501.
[47] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 501.
[48] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 502.
[49] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 502.
[50] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 502.

yoktu. Bunlara ek olarak, şayet Mondros Bağlaşıklara işgal hakkı tanıyorsa aynı haktan İtalya'nın da yararlanması mümkündü. Wilson bunun da çaresini düşünmüştü, "şayet Yunan askerleri İzmir'e çıkartılırsa, İtalyanlar Bağlaşıklar ile tüm müttefiklik ilişkilerini bitirmeden İzmir'e asker çıkartamazlar" diyordu.[51] Böylece işgalin nasıl ve hangi meşruluk zemininde yapılacağı, İtalyanların nasıl etkisiz hale getirileceği kararlaştırılmıştır. İşgalin önündeki son sorun, General d'Esperey komutasından ayrılacak olan işgalci Yunan askerlerinin General Milne'nin mi, ya da diğer bir Bağlaşık komutanın mı emrinde olup olmayacağı? sorunuydu. Bir önceki günkü Yüksek Konsey toplantısında alınan karar doğrultusunda ortak komutanın ortaya çıkartabileceği sorunlardan kaçınılması için işgalci Yunan askerlerinin Bağlaşık güçlerin bir kısmı şeklinde Yunan komutasında olmasına karar verildi. Toplantının bu anına kadar sessiz kalan Clemenceau da, diğerleri ile birlikte söz konusu kararı kabul etmiştir.[52]

Söz konusu karardan sonra Başkan Wilson, "asker çıkartılması [İzmir'in işgali] niyeti ile ilgili olarak Türk Hükümetinin bilgilendirilmesine gerek olup olmadığını" sordu. 32.000 kişilik Yunan gücüne, Bağlaşık desteğine ve batı cephesindeki Türk ordusunun mevcutlarının hemen hemen tamamıyla yok edilmiş olmasına rağmen Venizelos halen işgalin başarısından emin değildi ve bu nedenle "Türk Hükümetinin bilgilendirilmesi kaçınılması imkânsız bir gereklilik ise, bunun işgal başlamadan hemen önce yapılmasını" istiyordu. Böylece olabilecek en küçük bir direnişin de önüne geçilebilecekti.

JHS
227
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

> *M. Venizelos onların [Türklerin] bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyordu, fakat bu bilgilendirme karaya çıkarma [işgal] başlamadan hemen önce yapılmalıydı. Venizelos, kendisi Türkleri çok iyi tanıyordu ve [Türkler işgal] başlamadan önce haberdar edilmezlerse herhangi bir direniş olmayacaktı. Bununla birlikte elbette bazı riskler mevcuttu. Çıkartma [işgal] için her türlü gereklilik hazır bulundurulmalıydı.*[53]

Venizelos ayrıca İzmir Kale'sinden çıkartma gemilerine ateş açılmasından korkuyordu ve Başkan Wilson "nakliye gemileri eşliğinde yapılacak bir çıkartmaya kaleden ateş edilmeyeceğini düşündüğünü" belirtmiştir. Bu tartışmalardan sonra toplantı başından buyana sessiz kalan Clemenceau'nun önerisi ile "Türklerin uyarılmasının daha güvenli olacağı" sonucuna varılmıştır. Başkan Wilson,

> *.... bunun kesinlikle doğru prosedür olacağını söyledi. Fakat şayet Türkler çok önceden uyarılırsa [bilgilendirilirse] [işgale karşı] hazırlık yapabileceklerdir. Bu nedenle Wilson, [Yunan] askerler[i] gemilere bindirilip hazır hale getirilinceye kadar Türklere herhangi bir bilgi verilmemesi gerektiğini söyledi.*[54]

Hesaplara göre Yunan askerlerinin Kavala ya da Selanik'ten İzmir'e ulaşması bir gün sürecekti ve Wilson Türk Hükümeti'nin işgalden bir gün önce, o da Yunan gemilerinin İzmir Kalesi'nden bombalanmaması ve işgalin kolayca gerçekleştirilebilmesi için bilgilendirilmesini istemekteydi. Toplantı sonunda Wilson, Venizelos'a "işgal niyetini gizli tutulmasının çok önemli olduğunu" söylemiştir. Wilson, gizlilik konusunda Amiral Calthorpe'un da bilgilendirilmesinin iyi olacağını düşünüyordu.[55] Fakat gemilerin bir araya toplanmaya başlaması gizliliğin önündeki en büyük engel olacaktı. Aynı gün öğleden sonra saat dörtte yapılan toplantıya İtalyan temsilcileri de katılmıştır. Fakat İzmir'in işgali ile ilgili kendilerine

[51] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 502.
[52] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 502.
[53] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 503.
[54] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 503.
[55] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 503.

hiçbir şey söylenmemiş, bu toplantıda Afrika'daki Alman sömürgelerinin ele alınması uygun görülmüştür.[56]

İzmir'in İşgal planına göre; işgalden 36 saat önce Türkler'den İzmir kalelerini İtilaf Devletlerine teslim etmeleri istenecekti. İşgalden 12 saat önce de Türklere şehre İtilaf Devletleri askerlerinin çıkacağı söylenecekti. İtalyanlar ise işgal hakkında iki gün önceden, Pazartesi bilgilendirilecekti.[57] 7 ve 10 Mayıs toplantılarının tutanaklara geçen diyaloglarından; Wilson'un İzmir'in işgal edilmesi kararını en az Venizelos kadar sevinçle karşıladığı ve işgali engelleyecek aksilik istemediği görülür. Başkan Wilson özellikle İtalyanların işgal esnasında takınacak olduğu tutumdan endişe ediyordu ve bunun engellenerek işgalin sekteye uğramamasını istiyordu. Wilson'un diğer dileği, 13 Mayıs'taki oturumda dile getirdiği gibi, Yunanlıların mümkün olduğu kadar fazla toprak kazanmasını sağlamaktı. "[Başkan Wilson] İzmir ve yakınındaki bölgelerin, Oniki Ada'nın Yunan Komisyonu'nun raporunda önerildiği gibi [Türkiye'den] tamamen ayrılarak Yunanistan ile birleşmesi gerektiğini" söyledi.[58]

I. Dünya savaşı esnasında ve sonrasında prensipleri ile ün yapmış Wilson'un Yunanlılar ve Ermeniler söz konusu olunca aslında ne derece prensipsiz davranabildiği Paris'te İzmir'in işgaline karar verilen oturumlarda açıkça ortaya çıkmaktadır. 13 Mayıs oturumunda gündeme gelen diğer konu Anadolu'da kurulması planlanan manda idareleriydi. Wilson, "kendisine Anadolu'nun tamamında tek bir manda idaresi kurulmasının istendiğinin söylendiğini fakat Kongre'nin onayını almadan böyle bir yükümlülüğü üstlenemeyeceğini" söylüyordu. Wilson ayrıca "Yunanlıların da Anadolu'da manda idaresi üstlenmesi gereğinden" bahsediyordu ve "büyük uluslar ailesine katılabilmeleri için Yunan ırkına bir fırsat verilmesini" istiyordu. Bunlara ek olarak Wilson, Anadolu'daki manda idaresinin "rehberlik *(guidance)"* olmasını fakat emirleri dinlenmediğinde güce başvurabilmesi gerektiğini söylüyordu. Lloyd George ise, Wilson'dan farklı olarak "Anadolu'nun parçalanarak manda idaresine verilmesini ve yönetilenlerin tam olarak itaat etmesini" savunuyordu.[59]

JHS
228

History Studies

Volume 6 Issue 3 April 2014

13 Mayıs oturumunda gündeme gelen diğer konu, Almanya'dan sonra Osmanlı Devleti'ne sunulacak barıştı. Lloyd George, "Türkler Paris'e mi davet edilsin ya da başka bir yerde mi kendileri ile görüşülsün?" şeklinde bir soru sorduğunda Wilson, "Bağlaşıkların sadece bazıları Türkiye ile savaşta olduğu için, en iyi yolun antlaşma şartlarını kararlaştırdıktan sonra Türklerle görüşmek üzere bir komisyon göndermek olduğu" cevabını vermiştir.[60] Lloyd Georg'a verdiği söylevden de kolaylıkla anlaşılabileceği gibi Wilson, Türkleri temsilen herhangi bir heyetin Paris'e gelmesine karşıydı.

Diğer dikkat çekici ayrıntı, İzmir'in işgali öncesindeki konferans tutanaklarında, kentte yaşayan Türk halkın durumu ya da güvenliği ile ilgili tek bir kelime konuşulmamış olması, nüfusun kahir ekseriyetini temsil eden Türk halkının güvenlik ya da işgal sonrası durumunun gündeme hiç gelmemesi, bir halkın yok sayılarak, Yunan işgaline kurban edilmesidir. Bu durum Wilson ve dostlarının Hıristiyan taassubunu ve Türklere karşı niyetini açıkça göstermektedir. Daha önce de söylendiği gibi Hıristiyanlar söz konusu olduğunda Wilson, ilkelerini rafa kaldırmakta tereddüt etmiyordu. İzmir'in işgali öncesindeki tutumu bu durumun en açık örneklerinden bir tanesidir.

---

[56] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 506-509.

[57] *Notes of a Meeting Held at Mr. Lloyd George's Residence,* 7 May 1919, *PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 552-558.

[58] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 554-558; *Notes of a Meeting Held at President Wilson's House*, 10 May 1919, *PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 580-584.

[59] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House , 13 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 583.

[60] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 588.

Paris'teki karar dokuz gün sonra uygulamaya konularak 15 Mayıs'ta İzmir işgal edilmiştir. İşgal, tüm Anadolu'da ve İstanbul'da beklenmedik bir kızgınlıkla karşılanmıştır. İstanbul'daki Amerikan Yüksek Komiseri Amiral Mark L. Bristol, "Yunanlıların İzmir'i işgal etmelerine izin verilmesinin büyük bir hata olduğu" düşüncesindeydi. "Çünkü burada hiçbir meşru hakları yoktu". Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu raporlar da bu doğrultudadır. Wilson, söz konusu raporların hiçbirini dikkate almamıştır. İzmir'in işgalinden önce Wilson'un talimatıyla Amerikan Donanmasına ait savaş gemileri, *Arizona, Dyer, Gregory, Luce* ve *Manley* İzmir önlerine gönderilmiştir. Bristol, işgale karşı olmasına rağmen Yunan askerlerinin karaya çıktığı esnada Amerikan gemilerinin başında bulunuyordu. İşgal esnasında *Arizona*'dan 20 kişilik bir muhafız gücü karaya çıkartılmış ve 28 Mayıs'a kadar karada kalmıştır.[61] İzmir'in işgali Anadolu'da birlik fitilini ateşleyen ve Milli Mücadele'nin örgütlenmesini sağlayan en önemli hadisedir.

İzmir'in işgalinden iki gün sonra, 17 Mayıs'ta kendi evinde yapılan toplantıda Wilson, "İtalya'nın, İngiltere, Fransa ve ABD tarafından imzalanacak ortak bir muhtıra ile tehdit edilerek işgale muhalif tavırlarının engellenmesini" önerdi ve bir etnografik Türkiye haritası çıkartarak, "Anadolu'daki güneyindeki halkın karışık, kuzeydekilerin ise çoğunlukla Türk olduğunu" söyledi. Wilson, Anadolu'nun kendi gösterdiği haritaya göre parçalanmasını istiyordu. Oysa Lloyd George ve Clemenceau, Türkiye'nin bu şekilde parçalanmasının Müslüman dünyada yaratacak olduğu etkiden çekiniyorlardı.[62] Paris'te ve Batı Anadolu'da bu gelişmeler yaşanırken, Milli Mücadele'nin ilk temellerinin de atıldığı hatırlanmalıdır. Müslüman dünyanın tepkisinden çekinen İngiliz ve Fransız Başbakanları birkaç hafta sonra Türk Milletinin başlatacak olduğu mücadeleyi ya da bağımsızlık tutkusunu anlamaktan çok uzaktılar. İtilaf Devletleri kendilerinden o kadar emindiler ki, toplantı tutanaklarında da görüldüğü gibi, Türk ulusunun başlatabilecek olduğu bir karşı mücadele riski hiçbir şekilde gündeme gelmemiştir.

JHS
229
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

Bu esnada tüm uğraşlara rağmen İtalyan muhalefeti de aşılamamıştır ve Yunanistan ile İtalya arasındaki düşmanlık o derece artmıştır ki, 19 Mayıs'taki oturumda İtalyan temsilcisi M. Sonnino, Venizelos'un toplantıdan çıkmasını isteyince, Wilson "Venizelos'un da diğer dört üye gibi eşit haklara sahip olduğunu" iddia etmek zorunda kalmıştır. Lloyd George ise, Sonnino'ya "İtalya'ya danışılmadan İzmir'e tek bir Yunan askeri çıkartılmadığını" ve "İzmir'de Yunan ahali katledildiği için böyle bir işgale ihtiyaç duyulduğunu" söylemiştir. İki gün önceki öğleden sonra toplantısında da benzer sorun gündeme gelmiş, Wilson, İtalyan temsicisi Orlando'nun dikkatini dağıtmak için Beyaz Ordu Lideri General Deniki'nin başarılarından ve Japonya'daki durumdan bahsetmeyi uygun görmüştür.[63] Ayrıca, Wilson'un teşviki ile Kuşadası ve Adalıya civarlarına çıkartılan İtalyan askerleri sorgulanarak Yunanlıların İzmir'i işgali meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.[64]

Lloyd George'un ilk söylediğinin doğru olmadığı tutanaklarda açıkça görülür. İkinci iddiası ise daha sonra görgü tanıkları, ABD Yüksek Komiseri Amiral Bristol ve bizzat kendi generalinin de dahil olduğu İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu tarafından yalanlanmıştır. Ayrıca İngiliz Savaş Kabinesi raporlarına yansıyan tartışmalar, İngiliz Hükümeti'nin

[61] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-I, Report of Operations for weeks ending 18 May 1919.* Constantinople, May 21, 1919. Part Three, Con. 3181-19; Beers, *agm*, s. 214; *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-VII, Conditions in the Near East, by Admiral Mark L. Bristol, U. S. Navy, Lecture Delivered at Army War College Washington, October 6, 1925,* Copy No: 164, Confidential, From 1 August to 31 October, 1925. s. 13 (Ek s. 3).
[62] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House , 17 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s. 668-669.
[63] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 688-689.
[64] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 688-689.

Yunanlıların İzmir'i işgaline izin vererek hata yaptığının farkına vararak işgal kararından pişman olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, İngiliz Savaş Kabinesi Yunanlıların İzmir işgalini artık bu saatten sonra sonlandırmanın da kolay olmadığını biliyordu.[65]

Bu esnada 19 Mayıs Mustafa Kemal ile 18 arkadaşının Samsun'a ayak basarak Milli Mücadele'yi başlattıkları tarihtir. 19 Mayıs aynı zamanda İzmir'deki işgalin beşinci günüydü ve bu zaman zarfında kentteki Türklerin büyük çoğunluğu işkence görmüş, dövülmüş, öldürülmüş ve hapsedilmiştir. Oysa Paris'teki Konferans tutanaklarında bu insanlık dışı mezalimle ilgili tek bir tartışma yaşanmadığı görülmektedir. Halbuki İzmir'deki mezalimi anlatan raporlar çoktan Paris'e ulaşmıştı.[66]

İzmir işgal edildikten sonra İstanbul'da bulunun pek çok kuruluş ABD Yüksek Komiseri Bristol'le şahsen görüşerek işgali protesto etmiştir.[67] İzmir'in işgalinde Wilson'un açık desteği vardı. Fakat bu durum işgal günlerinde tam olarak bilinmiyor, savaş gemileri işgale iştirak etmediği için ABD'ye hala sempati duyuluyordu. Asıl kızgınlık ABD'nin işgali engellememiş olmasınaydı. Bu durum ABD'nin Türkler arasındaki imajını olumsuz etkilemişti. Aslında Başkan Wilson, "Barbar" olarak nitelediği Türk halkının Avrupa'dan kovulmasından hoşnut olacak bir düşünce yapısına sahipti. Fakat Anadolu'da ve diğer Osmanlı topraklarında Wilson'un düşünceleri bilinmediği için Amerika'ya karşı belli bir yakınlık hissi halen devam ediyordu.

Amerikan arşiv belgelerinde ise; "Yunanlıların işgal esnasında ve sonrasında İzmir'de Türk köylerini yağmaladıkları, yaktıkları ve yok ettikleri, İzmir etrafına yayılan işgalde Türk köylüleri sürgün ettikleri, Türklerin de haklı olarak fırsat yakaladıklarında misillemede bulundukları" kaydı yer alır.[68] Bristol'un Amerikan arşivlerinde yer alan ve Ermeni, Yunan mezalimini tarif eden raporlarından bir örnek aşağıdadır:

> *… Fransız ordusundaki Ermeniler [Türklere] o kadar kötü davrandılar ki, ordudan uzaklaştırıldılar. Bu bilgi bana bölgede bulunan subay General Gouraud tarafından verildi. Yunanlıların işgal alanlarında Amerikalı subayımız olmadığı için Yunan mezalimi hakkında çok fazla güvenilir bilgi elde edemedik fakat bunun dünyanın en iyi muamelesi olmayacağı da açıktır … .*
>
> *Daha sonra güvenilir kaynaklardan almış olduğum bilgilere göre; işgalci Yunanlılar hatırlı Türkleri bölgeden sürgün etmişler, köyleri ve mülkleri yakmışlar, kadın, çocuk ve erkek buldukları Türkleri öldürmüşlerdir. Herkes çok iyi bilmektedir ki, Yunanlılar geçen Sonbaharda Sakarya'dan çekilirken arkalarındaki tüm ülkeyi harabeye çevirmişler, bütün evleri soymuşlar ve yakmışlar, tüm büyükbaş hayvanları yağmalamışlar ve ekinleri yakmışlardır. Bu bilgi bizim hadiseleri yerinde gören Amerikalılar tarafından verilmiştir. … Ermeniler de benzerini yaptı, kendi subaylarımın göndermiş olduğu raporlara göre; savunmasız köyleri bombaladılar, işgal ettiler ve tüm halkı vahşice öldürdüler. Pek çok Köy soyuldu, canlı hayvanlarına el konuldu ve daha sonra komple yakıldı … .* [69]

İtilaf Devletleri İşgal Askerleri Komutanı General Harrington da Savaş Kabinesi'ne göndermiş olduğu notta Bristol ile benzer ifadeleri kullanarak, "Yunanlıların geri çekilirken herhangi bir tehlike altında olmamalarına rağmen arkalarındaki tüm toprakları yakıp

[65] *Secret, Minutes of a Meeting held at 23 Rue Nitot, BWCR,* May 19, 1919. s. 3-4.
[66] American Comission to Negotiate Peace, Paris, 15 May 1919; LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-I, War Diary, Confidential May 19, 1919; May 19, 1919.
[67] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-I, War Diary,* Confidential May 19, 1919; May 21, 1919.
[68] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-IV, War Diary,* Confidential, August 14, 1922. s. 6.
[69] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-IV, War Diary,* Confidential, August 14, 1922. s. 7-8.

yıktıklarını rapor etmiştir.[70] Oysa, gerçekleri tüm çıplaklığı ile ortaya koyan benzer raporlar I. Dünya Savaşı sonrası dönemde arşivlerde kalmaya mahkumdu.

İzmir'in işgalinden bir hafta sonra yine Wilson'un evinde, Lloyd George, Clemenceau ve Wilson arasında yapılan toplantıda; önce Almanya'nın antlaşma taşlığını incelemek için gündeme getirdiği süre uzatım talebi, Polonya-Ukrayna ateşkesi, İtalyan talepleri ele alındıktan sonra Lloyd George, "Suriye'nin Fransa'ya, Mezopotamya'nın Musul dahil İngiltere'ye kalması gerektiğini, Anadolu'nun ise ABD mandasına verilmesinin uygun olacağını" söylemiştir.[71] Aslında Lloyd George, Wilson'un Anadolu'da bir manda idaresi üstlenmeyi Kongre'ye kabul ettiremeyeceğini biliyordu ve bu durum daha önceki oturumlarda bizzat Wilson tarafından birkaç kez dile getirilmişti. Amaç, Fransa'yı Anadolu'dan uzak tutmaktı ve bu maksada yönelik olarak sürekli kabul edilmeyeceğini bildiği ABD mandası önerisini gündeme getiriyordu. Wilson bu teklife verdiği cevapta;

> *…kendisi için, önemli miktarda Amerikan çıkarı bulunan ve Amerikalıların yardım için büyük miktarlarda para harcadıkları Ermenistan üzerinde bir manda idaresi üstlenmesinin bile çok zor olduğunu söyledi. İstanbul ile ilgili olarak, kendisine karşı olan çok sayıdaki kişinin burasının manda idaresinin alınması için onu destekleyeceğine inandığını belirtti. Bununla birlikte onları [Kongreyi] Küçük Asya'da bir manda idaresine razı edemeyebileceğini söyledi.*
>
> *Fikrinin değişmesi ihtimali bulunmakla birlikte şuan ki düşüncesinin Anadolu'nun bölünmemesi ve Sultan'ın İstanbul'da bırakılması olduğunu belirtti. Bu durum soruna neden olursa Sultan Bursa'ya gönderilmelidir. Türklerin sahile, Oniki Ada'nın yakınına gelmesine izin verilmesi tehlikeli olacaktır çünkü adalar Yunanistan'a verilecektir. Birleşik Devletlerin manda idaresini üstlenmesinden ziyade Türklere tavsiye verilmesini önerdi. Sultan, ekonomi, finans, ticaret gibi konularda tavsiyeleri tutmak zorunda olmalıdır. …*[72]

demiştir. Wilson daha önceki toplantılarda Venizelos ile benzer söylemi kullanarak Sultan'ın İstanbul'dan kesinlikle gönderilmesini savunuyordu. 21 Mayıs'taki toplantıda İngiltere ve Fransa'nın telkinlerinin etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, Oniki Ada İtalyanların işgalindeydi ve Wilson yine Venizelos'un söylemi doğrultusunda adaları İtalya'dan alarak Yunanistan'a vermeyi, Türk milletini ise Ege ve Akdeniz sahillerinden iç bölgelere göndermeyi planlıyordu. Aynı toplantıda Lloyd George'un önerisi ile hazırlanan sonuç belgesinde, (1) İstanbul ve Boğazlar üzerinde tam bir manda idaresi kurulması (2) Anadolu üzerinde tül bir ABD manda idaresinin kurulması, Sultanın ve hükümetin İstanbul'da kalmasına izin verilmesi, ikinci alternatif olarak ABD'nin Anadolu manda idaresini üstlenememesi ve bu bölgenin Sultanın idaresinde kalması (3) Anadolu'dan Akdeniz, Marmara ve Karadeniz'e çıkış verilmesi (4) Yunan Komisyonunun önerisine uygun olarak Aydın vilayetinin bir kısmının Yunanistan ile birleşmesi, Yunanistan'ın Anadolu'nun başka bir yerinde manda idaresi üstlenmemesi (5) ABD'nin Ermenistan ve Kilikya üzerinde tam manda idaresi üstlenmesi, ve (6) Ermenistan manda idaresine, Rus, Azerbaycan ve tüm Kafkas bölgesi Ermenistan'ının dahil olması kararlaştırılmıştır.[73] Böylece Anadolu'nun nasıl paylaşılacağı, Konferansın ilk günlerinde Wilson'un önerdiği doğrultuda karar altına alınmıştır.

---

[70] *Intervention Between Greece and Turkey, BWCR,* C.P. 3384, Confidential, E 11096/143/44. October 7, 1921. s. 1.

[71] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 21 May 1919, PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946, s.754-765.

[72] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s.754-765.

[73] *Memorandum Submitted to the Council by Mr. Lloyd George,* Appendix III to CF-20A, 21 May 1919. *PRFRUS, PPC,* C. V, Washington 1946, s. 769-771.

Damat Ferit Başkanlığı'ndaki Osmanlı Heyeti'nin Paris Barış Konferansı'na Yapmış Olduğu Sunum

Almanya ile yapılacak antlaşma üzerinde uzlaşıldıktan ve antlaşma taslağının 7 Mayıs'ta Almanya'ya tesliminden bir ay sonra beş kişilik bir Osmanlı heyetinin Osmanlı Devleti'nin isteklerini dile getirmek üzere Paris'e davet edilmesine karar verilmiştir. Daha önce de söylendiği gibi Wilson, Osmanlı Devleti'ni temsilen herhangi bir heyetin Paris'e gelip Konferansa sunum yapmasına karşıydı. Wilson, "Türk heyetinin gündeme getireceği ilk şeyin Yunan işgali esnasındaki İzmir olaylarını protesto olacağını" söylüyordu. [74] Wilson, Yunan mezalimlerini duymaktan hoşnut değildi ve zaten bu tarihe kadar kendisine başta Yüksek Komiser Amiral Bristol olmak üzere pek çok ABD görevlisinden gönderilen raporları görmezden gelmeyi tercih etmişti.

Buna rağmen İngiltere ve Fransa Müslüman sömürgeleri ile Hintli Müslümanlardan gelen baskı karşısında uzun uğraşlar neticesinde Wilson'un görüşünü değiştirmesini sağlayarak en azından Türk Heyetinin bir oturumda dinlemesine ikna edebilmişlerdir.[75] Böylece Sadrazam Damat Ferit başkanlığında, Eski Sadrazam Tevfik Paşa, Maliye Bakanı Tevfik Bey ve Devlet Şurası Başkanı Rıza Tevfik Bey ile Reşit Hilmi Bey'den oluşan beş kişilik Türk Kurulu davet üzerine Konferansa sunum yapmak üzere Paris'e geldiler.[76] Heyet 17 Haziran 1919 tarihinde Onlar Konseyi'ne bir sunum yaptı. Oturumda, ABD; Başkan, İngiltere, Fransa ve İtalya ise Başbakan düzeyinde temsil ediliyordu.[77]

Oturum açılışını Clemenceau yaparak Türk heyetinden görüşlerini Konferansa sunmasını istedi. Damat Ferit üç sayfalık bir konuşma yaparak "savaş sırasındaki hadiselerden İttihat Terakki'nin sorumlu olduğunu" söyledi ve "Osmanlı Devleti'nin parçalanmamasını" talep etti. Oturum tutanaklarında Damat Ferit'in konuşmasında "manda" sözcüğünü ya da bu anlama gelebilecek bir ifadeyi kullanmadığı görülür. Damat Ferit konuşmasını Osmanlı Devleti'nin barış görüşlerini açıklayan bir muhtıranın hazırlandığını ve bu muhtıranın en yakın sürede Konferansa sunulacağını söyleyerek tamamlamıştır. Türk heyeti Paris'teki sunumunu yaptıktan sonra, Temmuz ayı başında Fransız *La Temps* gazetesi; İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzalanmış olan gizli antlaşmaların tam metnini yayınlamıştır.[78]

JHS
232
History Studies
Volume 6 Issue 3 April 2014

Türk Heyeti'ne verilecek olan cevap İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour tarafından hazırlanmış ve 21 Haziran oturumunda görüşülerek İtilaf Devletleri tarafından onaylanmıştır. Bu esnada Konferans Almanya ile imzalanacak Versay antlaşmasına son şeklini vermekte ve Avusturya ile imzalanacak antlaşmanın taslağını hazırlamaktaydı. Osmanlı Devleti bazı toplantılarda konuşulsa da tam olarak henüz ele alınmamıştı. Cevabi mektup suçlayıcı, aşağılayıcı ifadelerle doluydu ve bu haliyle Müslüman dünyada infial uyandırması kaçınılmazdı. Buna rağmen Mektuba sadece İngiltere'nin Hindistan Bakanı Montagu itiraz ediyordu ve İngiltere ile Fransa mektupta direkt olarak Müslümanların hedef alınmasını istemiyordu. Hedef olarak Türklerin seçilmesi daha uygun olacaktı. Başkan Wilson cevap

---

[74] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 30 May 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946, s. 116, 215.
[75] Notes of a Meeting Held in M. Pichon's Room, 31 May 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946, s. 134.
[76] *New York Times*, "*Turkey's Peace Delegation*", June 6, 1919. s. 2.
[77] Damat Ferit Başkanlığındaki Türk Heyetinin dinlendiği oturumda; ABD, Başkan Wilson; İngiltere, Başbakan Lloyd George; Fransa, Başbakan M. Clemenceau; İtalya, Baron Sunnino ve Japonya, Baron Makino tarafından temsil edilmekteydi. 10 yıllık diplomatik kesintiden sonra 1927'de ABD'nin Türkiye Cumhuriyet'indeki ilk büyükelçisi olarak atanacak olan Joseph C. Grew Konferans sekreteri görevi ile Wilson'un yanında hazır bulunuyordu. Joseph C. Grew, *Yeni Türkiye, Amerika'nın İlk Türkiye Büyükelçisi'nin Anıları*, Çev. Kadri Mustafa Orağlı, Multilingual, İstanbul 1999, s. 10.
[78] *New York Times, "Discloses Treaty to Divide Turkey",* July 6, 1919.

mektubunun çok yerinde ve uygun olduğu görüşündeydi. "… Başkan Wilson Muhtırayı okuduğunda Müslümanlara karşı bir şey bulamadığın belirtti. Muhtıra Türk idaresine karşı bir suçlamadır. Wilson mektubu büyük bir tatmin ile karşıladığını söyledi".[79]

İki buçuk sayfalık mektup aslında çok sert bir tonda kaleme alınmıştı. Mektupta; önceki hükümetin yaptıklarından Osmanlı Devleti'nin mesul olduğu, Osmanlıların başka ırkları idare edemediği, idaresindeki toprakları geri bıraktığı, gelişmesini engellediği ve ortada hiç neden yokken İtilaf Devletlerine saldırdığı, Ermenilere "soykırım uyguladığı" bu nedenle eski sisteme dönülmesinin imkânsız olduğu vurgulanmıştı. Lloyd George Mektuptaki "Osmanlı" ifadesini "Osmanlı Türkleri" olarak değiştirtmiş ve İstanbul'un Türkler'den alınmayacağı cümlesini eklettirmiştir.[80] İki değişiklik de Hindistanlı Müslümanları kızdırmamak ve taleplerini karşılamak için yapılmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour Osmanlı Devleti'nin durduk yerde İtilaf Devletlerine saldırdığını söylüyordu. Oysa Osmanlı Devleti savaş öncesinde gizli antlaşmalar ile bölüşülmüştü ve savaşa katılmasa da paylaşılacaktı. Diğer milletleri yönetmekte ise üç bağlaşığın da söz söyleyecek hakkı kendilerinde görmemesi gerekliydi çünkü işgal topraklarında uygulamaya koymakta tereddüt etmedikleri şiddet ve mezalimlerin hatırası henüz çok tazeydi. Bir ay önce İzmir'de Yunanlılara işlettirdikleri mezalim ve katliamları hala hafızalardaydı.

JHS
233
History Studies
Volume 6
Issue 3
April
2014

Mektup Türk heyetine resmi olarak teslim edilmeden önce Damat Ferit'in bahsettiği muhtıra *"Osmanlı İmparatorluğu'nun Yeni Örgütlenmesi ile İlgili Muhtıra"* adı ile 23 Haziran'da Konferans Başkanlığı'na sunuldu. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin tarihsel büyüklüğünden ve Batı devletleri ile dostane ilişkilerinden bahsedilen Muhtıra; altı alt başlıktan oluşuyordu; (1) Trakya; Edirne ve Türklerin çoğunlukta olduğu Batı Trakya 1878 Berlin Antlaşmasında belirlenen sınırla Türklere kalacaktı (2) Anadolu'da Türk sınırları doğuda savaş öncesinde olduğu gibi kalacak, Musul ve Diyarbakır ile Halep'in bir kısmı Türk sınırları içinde yer alacaktı (3) Sahile Yakın Adalar; tarihsel olarak Osmanlı Devleti'ne aitti ve geniş özerklik verilerek Osmanlı Devleti'nde kalacaktı (4) Ermenistan; Erivan'da bir Ermenistan Cumhuriyeti kurulursa sınır hattı için referandum yapılması kabul ediliyordu, Osmanlı Devleti Ermenistan'ın gelişmesi için elinden gelen desteği sağlayacak, topraklarında kalan Ermenilere kültürel ve ekonomik haklar verecekti (5) Arabistan; Suriye, Hicaz, Yemen, Irak ve Osmanlı Devleti'nin parçası olan diğer yerler Sultan'a bağlı olarak idari özerlikle yönetilecekti. Sultan'ın temsilcileri ve sınırlı sayıda muhafızı Mekke, Medine ve Kudüs'te bulunacaktı, ve (6) Mısır ile Kıbrıs; Bu konularda İngiltere ile müzakere yapılacak ve çözüm yolu bulunacaktı. Antlaşma imzalanır imzalanmaz işgal askerleri Osmanlı topraklarından çekilecek ve Osmanlı topraklarında manda idaresi kurulmayacaktı. Osmanlı halkı birlik ve bağımsızlık istemekteydi.[81]

25 Haziran'da yapılan ve Wilson, Lloyd George, Baron Makino, M. Sonnino ve M. Clemenceau'nun katıldığı oturumda Çin Hükümeti'nin Almanlarla imzalanacak Barış Antlaşmasına koyacağı çekinceler ele alındıktan sonra; L. George, "Başkan Wilson ayrılmadan önce Türkiye sorununun görüşülmesini ve yapılacak barışın genel hatlarının ortaya konularak Amerika'nın manda idaresini kabul edip etmeyeceğinin belli olmasından sonra sınırların

---

[79] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 21 May 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946, s. 576.

[80] Balfour'un cevabının tam metni için bkz. *Notes of Meeting Held at President Wilson's House,* 25 June 1919, *PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 659, 675-676, 678, 688.

[81] Muhtıra'nın tam metni için bkz. Appendix X to CF-92, WCP-1066, "Momerandum Concerning The New Organisation of the Ottoman Empire" *Note from the Turkish Delegation to the President of the Peace Conference (Clemeneceau),* Ottoman Delegation to the Peace Conference, June 23, 1919. *PRFRUS, PPC,* C. VI, C. VI, Washington 1946, s. 691-694.

belirlenmesini" teklif etti. "Türk Heyeti henüz Paris'teydi ve bu sayede sorun kısmen çözülmüş olacaktı". Wilson nihai antlaşmanın iki ay sonraya bırakılması fikrine karşı çıkarak, Türklerin Avrupa'dan ve İstanbul'dan çıkartılması görüşünü tekrarladı. Wilson görüşlerini, "barış şartları kararlaştırılarak Türkiye'nin sınırları netleştirilmelidir. Birleşik Devletler'in bir manda idaresini üstlenip üstlenmeyeceğinin belli olmasına kadar Türkiye'den ayrılacak yerler belirlenmelidir. Bunun için Avusturya'ya uygulanan metot takip edilmelidir" şeklinde ifade etmiştir.[82] Clemenceau'nun bu kadar kısa zamanda bir sonuca ulaşılmasının mümkün olmadığını söylemesi üzerine, Türk sorununun ertelenmesine karar verilmiştir.[83] Türkler ile barış antlaşması, Amerika'nın bu topraklarda manda idaresini üstlenmeyi kabul edip etmeyeceğinin belli olmasından sonra yapılacaktı.

Lloyd George'a göre; "Türkiye'den kopartılacak toprakların ayrılmasından sonra ortaya çıkacak en önemli sorun Türk askerlerinin bu topraklardan çekilmesi ile Ermenilerin Kürtlerle karşı karşıya kalacak olmasıydı".[84] Diğer sorun ise İtalyanların Küçük Asya'daki faaliyetleriydi. Wilson, "bunlar Türkleri ilgilendiren konular değildir, çözüme yönelik bir formül bulunacaktır" diyerek Türkiye'nin parçalanmasına yoğunlaşılmasını önermiştir.[85] Toplantının bu noktasında Wilson aşağıdaki beyanda bulunmuştur:

> *Başkan Wilson kendisinin Türkiye ile ilgili teklifinin Türkiye'nin ortadan kalkması ile ilgili tüm sorunları çözeceğini ve Türkiye'yi Bağlaşıkların üzerinde anlaşacağı tüm şartları kabul etmek zorunda bırakacağını söyledi. Kendisinin şuan ki görüşüne göre Türkiye üzerine kurulacak bir manda idaresi doğru olmayacaktır fakat Büyük Güçlerden bir tanesi sert bir eli Türkiye üzerinde bulundurmalıdır. İstanbul ve Boğazlar şimdilik tarafsız hale getirilmelidir ve zaten buralar şuanda İtilaf Devletleri'nin işgalindedir. Sultan ve Hükümeti İstanbul'dan çıkartılmalıdır ve Bağlaşıklara verilecek topraklar belirlenmelidir. ... Avusturya'ya yapılana benzer bir yöntem takip edilmelidir.*[86]

JHS
234

History Studies

Volume 6
Issue 3
April
2014

Wilson'un yapmış olduğu konuşma üzerine Lloyd George, "bu durumda Türklerin İstanbul'dan kovulup kovulmayacağı sorunu ortaya çıkacaktır" deyince Wilson; "Türklerin Avrupa'da kalması sorununu yıllarca düşündüm ve inceledim, Türklerin Avrupa'dan defedilmesi *(cleared out)* yönünde vermiş olduğum karar her yıl daha da güçlendi" cevabını vermiştir.[87]

Bu esnada Damat Ferit'in ilettiği Muhtıra Konferans'a ulaşmış, Muhtıra Wilson ve L. George tarafından kızgınlıkla karşılanmıştı. Türk Kurulu'nun istekleri, Muhtıra sunulduktan üç gün sonra, Konferans'ın 26 Haziran 1919 tarihli öğleden sonra oturumunda ele alındı. Bu oturumda, Amerika, Wilson; İngiltere, L. George; ve Fransa, M. Clemenceau tarafından temsil ediliyordu. L. George'un "Türk Kurulunun taleplerine nasıl cevap verileceğini" sorması üzerine Wilson;

> *... Onların [Türklerin] evlerine geri dönmeleri çok iyi olacaktır. Onlar [Türkler] aklıselimden tamamen yoksun olduklarını ve Batıyı tamamen yanlış anladıklarını*

[82] *Notes of Meeting Held at President Wilson's House,* 21 June 1919, Appendix II to CF-78, *PRFRUS, PPC,* C. VI, C. VI, Washington 1946, s. 575-580.
[83] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. VI, C. VI, Washington 1946, s. 575-580.
[84] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House , 25 June 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946, s. 675.
[85] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 676.
[86] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 676.
[87] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 676.

> *gösterdiler. Yanılgı içinde Konferansın hiç tarih bilmediğini ve büyük bir yanlışa düşeceğini sanıyorlar. ...*[88]

şeklinde cevap vermiştir. Damat Ferit'in son istekleri Wilson'un kontrolünü kaybetmesine neden olmuştur. Aynı oturumda Wilson ayrıca, "İstanbul'da Türklerin azınlıkta olduğunu ve İstanbul'un bir Türk şehri olmadığını, barış için Türklerin Avrupa'dan tamamen çekilmesi gerektiğini, ekonomi, polis ve sahil güvenlik gibi alanlarda manda idaresinin kabul edilmesinin zorunluluk olduğunu" sözlerine eklemiştir.[89]

> *... Başkan Wilson onlara [Türklere] hiçbir söz verilmemesi gerektiğini belirtti. Konferans onlara gereğinden fazla zaman ayırmıştır ve onlara Avusturyalılardan daha fazla şans verilmiştir. Türklere söylenebilecek en iyi şey, Avrupa'daki tüm toprakları ile Asya'daki belli bölgeleri terk etmeleri gerektiği ya da onlara "sizin sınırlarınız şu şekilde belirlenecektir -Türkiye sınırları dışındaki tüm toprakları terk etmeli, hak iddiasından vazgeçmeli-, belli bakanlıkları, Maliye, Finans, Polis, Sahillerin idaresi gibi büyük bir güce bırakmalıdır". Bu ona göre en pratik çözümdür. ... İstanbul bir Türk şehri değildir ve buradaki diğer ırklar Türklerden daha fazladır.*[90]

26 Haziran'da Wilson bunları söylerken, İstanbul ve Anadolu'daki Wilson Prensipleri Cemiyeti taraftarları ve Amerikan mandası yandaşları Wilson'un söylemleri hakkında hiçbir fikre sahip olmadan hummalı bir gayretle Amerikan mandası için çalışıyorlardı. Oysa muhibbi oldukları Wilson'un Türkler ile ilgili fikirleri onların umduğunun tam aksineydi.

Damat Ferit'in son istekleri kimsenin hoşuna gitmemişti. Wilson, Türklerin Paris'teki varlığından hoşnutsuzluğunu dile getirerek kurulun Paris'ten planlanandan daha önce gönderilmesini sağlamıştır.[91] Damat Ferit başkanlığındaki Heyetin Paris'ten eli boş ve onur kırıcı bir cevapla dönmesi hükümetin tüm prestijini sarsmış, güvenilirliğini ortadan kaldırmıştır. Cevabın bu kadar ağır olmasında Wilson'un etkisi büyüktür.[92] Toplantı tutanaklarında Türklerin lehine konuşan tek kişinin kısmen de olsa Fransa Başbakanı Clemenceau olduğu görülür.

Buna rağmen Clemenceau da İstanbul'un Türklerden alınmasına taraftardı. Wilson, "Türkiye üzerine uygulanacak paylaşım planının önündeki tek engelin İtalyanlar olduğunu" düşünüyor ve "İtalya gibi büyük bir ulusun daha aklıselim davranması gerektiğini" söylüyordu.[93] Wilson'un Paris Barış Konferansı tutanaklarında Türkler ile ilgili olarak yer alan son sözleri bunlardır. Çünkü, 26 Haziran görüşmelerinin iki gün ertesinde, 28 Haziran'da Versay Antlaşması imzalandıktan hemen sonra Paris'ten ayrılmıştır. Bundan sonra ABD'yi Dışişleri Bakanı Robert Lansing ya da yerine bıraktığı vekili temsil etmiştir.

---

[88] *Notes of a Meeting Held at Mr. Lloyd George's Residence,* June 26, 1919, *PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 710-712.

[89] *Ag. tutanak, PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 710-712.

[90] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 21 May 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946, s. 711-712.

[91] Erol, *age,* s. 15; *Notes of a Meeting Held at Mr. Lloyd George's Residence,* June 26, 1919, *PRFRUS, PPC,* C. VI, Washington 1946, s. 710-712.

[92] *LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-I, Report of Operations for weeks ending 20 July 1919.* Constantinople, July 21, 1919. Part Three, Con. 4607-19. s. 6; Washington Post, *"Turk Cabinet Weak",* July 13, 1919. s. 3; Washington Post, *"Clemenceau's Note Causes Despair Among the Turks",* July 12, 1919. s. 1; *Secretary's Notes of a Meeting of the Supreme Council of the Allied and Associated Powers,* June 17, 1919, *PRFRUS, PPC,* C. III, Washington 1943, s. 508-512; Sonyel, *age,* s. 17.

[93] Notes of a Meeting Held at President Wilson's House, 21 May 1919, PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946. s. 712.

Sonuç

Paris Barış Konferansı tutanaklarında da görüldüğü gibi uluslararası İlişkiler kuramcılarının iddialarının aksine ABD Başkanı Woodrow Wilson sanıldığı kadar liberal ya da idealist değildir. Wilson ile ilgili olarak gözden kaçırılan en önemli husus, Hıristiyanlık taassubu ve Müslümanlık ile Türklere karşı geliştirdiği ön yargılı tutumdur. Wilson'un bu yönü çok fazla bilinmez çünkü kendisi genellikle söz konusu düşüncelerini açık ortamlarda seslendirmemeyi tercih etmiştir. Fakat tamamı gizli toplantı ve oturumlardan oluşan Paris Barış Konferansı tutanakları Wilson'un tutarsız kişiliğini, Hıristiyanlık taassubunu ve Türk karşıtlığını açıkça ortaya koymaktadır. Wilson, İzmir'in işgalinde, Anadolu'nun parçalanmasında ve Türk halkının uğradığı pek çok katliam, mezalim, işkence, işgal ve karalama kampanyasında ya destekçi ya da teşvik eden konumundaydı. Paris Barış Konferansı'nın altı aylık döneminde tüm enerji ve gücünü Türkler aleyhinde ve karşısında kullanmıştır.

Paris'te söz konusu görüşmeler yapılırken ABD'nin Ermenistan ya da Türkiye üzerine manda idaresini üstlenip üstlenemeyeceği belirsizdi. Oysa Paris Barış Konferansı'nda Amerika'nın Türkiye ve Ermenistan üzerinde manda idaresini kabul etmesi bekleniyordu. Wilson ise, verimsiz ve geri kalmış Anadolu'yu manda idaresine almak niyetinde değildi. Zaten böyle bir girişime de tek başına karar verme yetkisi de yoktu. Manda idaresi ancak Senato onayından $^2/_3$ çoğunlukla geçtikten sonra kurulabilirdi. Bu esnada özellikle Senato'da Wilson'a karşı yükselen muhalefet gün geçtikçe güç kazanıyordu. İlerleyen aylarda Senato Versay Antlaşması, Milletler Cemiyeti tasarısı ve 1920 Haziranında Ermenistan üzerine Amerikan mandası kurulması tekliflerini reddetmiştir.

Aynı günlerde Erzurum Kongresi henüz yapılmamış fakat Havza Genelgesi yayınlanmış, Wilson'un Anadolu'nun paylaşılmasını karar altına alınmasını istediği konuşmasından üç gün önce; 22 Haziranda Milli Mücadele'nin yol haritasını oluşturacak olan Amasya Tamimi ilan edilmişti. Erzurum Kongresi'nde ve daha sonra Sivas Kongresi'nde Amerikan mandacılığının şiddetli tartışmalara neden olması ve çok sayıda taraftar toplayabilmesi Türk halkının Paris'teki gelişmelerden ve Wilson'un fikirlerinden ne kadar habersiz olduğunu göstermektedir.

JHS
236
History Studies
Volume 6 Issue 3 April 2014

KAYNAKÇA

A-Arşiv Belgeleri

British War Cabinet Records (BWCR), G.T. 5651, File No: 18/L/49, 1918.

BWCR, C.P. 3384, E 11096/143/44, 1921.

Library of Congress Manuscript Division (LCMD), The Papers of Mark L. Bristol-I, Statement Made by Mr. C. F. Gates, President of the Robert College, 1919.

LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-II, War Diary, 1920.

LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-III, War Diary, 1921.

LCMD, The Papers of Mark L. Bristol-IV, War Diary, 1922.

B-Resmi Belgeler

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (PRFRUS), Paris Peace Conference, Government Printing Office (PPC), C. II, Washington 1942.

PRFRUS, PPC, C. III, Washington 1943.

PRFRUS, PPC, C. IV, Washington 1943.

PRFRUS, PPC, C. V, Washington 1946.

PRFRUS, PPC, C. VI, Washington 1946.

Mgr. Chrysanthos, Archibishop of Trebizonde, Momerandum Submitted to the Peace Conferrence, The Euxine Pontus Question, Paris May 2, 1919.

C-Basılı Eserler

Akgün, Seçil, *General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesi'ne Dair Raporu,* Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul 1981.

Bilgen, Deniz, "Wilson İlkelerine Türk Kamuoyu'nun Tepkisi ve Bunun Amerikan Basınına Yansıması", *Atatürk Yolu Dergisi,* C. V, S. 18, Yıl 9, 1996.

Bilgiç, Bestami S., *Doğu Karadeniz Rumları: İsyan ve Göç (1919-1923),* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011.

Erol, Mine, *Türkiye'de Amerikan Mandası Meselesi 1919-1920,* İleri Basımevi, Giresun 1972.

Fromkin, David, *Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı 1914-1922,* Çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınları, İstanbul 2013.

Grew,Joseph C., *Yeni Türkiye, Amerika'nın İlk Türkiye Büyükelçisi'nin Anıları,* Çev. Kadri Mustafa Orağlı, Multilingual, İstanbul 1999.

Hayit, Baymirza, *Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

Hovannisian, Richard G., *The Republic of Armenia,* C. I: 1918-1919, Printed by University of California, Los Angeles 1971.

International Relations Theory for the Twenty-First Century, An Introduction, ed. Martin Griffiths, Routledge, USA 2007.

Joseph L. Grabill, *Protestant Diplomacy and the Near East, Missionary Influence on American Policy, 1810-1927,* University of Minnesota 1971.

Kalaitzidis, Akis ve Streich, Gregory W., *U.S. Foreign Policy,* Greenwood, USA 2001.

Özdemir, Hikmet vd., *Ermeniler: Sürgün ve Göç,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2010.

Peterson, Merril D., *America and Armenian Genocide, 1915-1930 And After Starving Armenians,* Univeristy of Virgina 2004.

Sonyel, Salahi R., *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

D-Gazeteler

New York Times, *"Discloses Treaty to Divide Turkey",* July 6, 1919.

New York Times, "*Turkey's Peace Delegation",* June 6, 1919.

The Houston Chronicle, "Woodrow Wilson-A Plea for Justice", October 26, 1926.

Washington Post, *"Clemenceau's Note Causes Despair Among the Turks",* July 12, 1919.

Washington Post, *"Turk Cabinet Weak",* July 13, 1919.

E-İnternet Kaynakları

uwdc.library.wisc.edu/collections/[28.01.2014]

